

Klassikeren:

De le lodi del Eloquenza (Til retorikkens pris)

Af Lorenzo Giacomini Tebalducci Malespini
Oversat af Via Christensen og Jette Barnholdt Hansen

De le lodi del Eloquenza	Til retorikkens pris
<p>Oratione di Lorenzo Giacomini Tebalducci Malespini</p> <p>Nel lasciare il Consolato del Academia Fiorentina a M. Bernardino Neretti nel Anno MDLXXXIII.</p> <p>1. Essendo molti e grandi i doni da Dio a l'huomo conceduti, pur due principalmente lo fanno sopra gli altri animali dimostrarsi eccellente, la Ragione, ed il Parlare; la perfezzione de quali douendo l'huomo istesso per diuina legge con propria industria acquistare, quello con la Sapienza rende perfetto, questo con l'Eloquenza. a' quali fini risguardando tutti gli studi, e tutti gli esercizi de le lettere, ed hauendo ad essi risguardato chi da principio l'Academia istituì, e chi non una, ma piu e piu uolte</p>	<p>Tale af Lorenzo Giacomini Tebalducci Malespini</p> <p>Holdt i forbindelsen med fratrædelsen som konsul for <i>Accademia Fiorentina</i> til M. Bernadino Neretti i 1584.</p> <p>1. Selvom Guds gaver til mennesket er mange og store, så er der dog især to, der gør det mere højtstående end de øvrige levende væsner, nemlig fornuften og talen. Gud har bestemt, at mennesket ved egen flid skal lære at mestre begge til fuldkommenhed. Mennesket skal således lære at resonere ved hjælp af visdommen og lære at tale ved hjælp af retorikken. Stifteren af dette akademi¹ har gang på gang smykket og æret det med tjenester og privilegier og har i alle sine studier og i sit hele virke som litterat haft disse mål</p>

* I den italienske transskription har vi tilstræbt at ændre så lidt som muligt i forhold til det originale tryk. Vi har fx bibeholdt tekstens brug af store og små bogstaver, som afviger fra moderne italiensk skriftsprog. Vi har dog - af hensyn til overskueligheden - nummereret de enkelte afsnit i den italienske og den danske tekst, så man løbende kan sammenholde oversættelsen med den oprindelige italienske ordlyd. På den måde kan man få et indtryk af talens udsøgte klanglige og rytmiske virkemidler, der er tæt forbundet med det italienske sprogs tone og intonation. Disse udtrykselementer, som ikke fremgår af oversættelsen, er en vigtig del af talens persuasive potentiale - en slags underliggende æstetisk argumentation, der understøtter Giacomini's dobbelte mål med sin tale: 1) at opfordre til at *Accademia Fiorentina's* medlemmer formidler deres viden på *lingua volgare* (italiensk) og 2) selv at foregå med et godt eksempel - her i kraft af et lærd indlæg på et udsøgt italiensk.

¹ Cosimo I de' Medici (1519-74).

con fauori e con priuilegi l'ha ornata ed esaltata, non farò io giudicato operare sconueneuolmente, se essendo i fini cosa tanto importante, hauendo nel prendere il magistrato de la Sapienza parlato, hora nel deporlo, del Eloquenza ragionerò.

2. E benche sia malageuole impresa, di cose grandi degnamente parlare, spero tuttauolta, che l'altezza del soggetto solleuerà in parte il mio ingegno, e l'affetto del animo ammiratore de la Eloquenza accrescerà vigore, e la bontà di uoi spiriti generosi, de la Toscana Eloquenza amatori, aiuterà il mio sforzo, non solamente con la cortese attenzione fauorendo, ma ancora le cose udite co'l pensiero immaginando molto maggiori, e da le poche breuemente esposte, comprendendo le molte, che lungamente dire si potrebbero.

3. Non è da credere che l'uso del parlare sia da la Sapienza diuina dato per questo sol fine al huomo, accioche egli possa quel che è di mestiero a la conseruazione de la uita, chiedere e prouedersi; ma molto piu per li beni del animo, per l'acquisto de la Sapienza, e per le operazioni uirtuose. perche uenendo egli al mondo, nudo di uirtù, coperto di ignoranza, e non essendo per se

for øje. Hvis disse mål er så vigtige, vil det næppe blive anset for usømmeligt, når jeg - nu hvor jeg fratræder mit embede - vil tale om retorikken, ligesom jeg talte om visdommen, dengang jeg påtog mig mit embede.

2. Skønt det er vanskeligt at tale værdigt om store emner, håber jeg, at mit emnes høje status netop vil styrke mit talent, at min sjæls beundring for retorikken vil øge min tales kraft og at jeres velvilje, I generøse ånder, beundrere af den toskanske veltalenhed, vil hjælpe mig i min anstrengelse; ikke kun ved høflig opmærksomhed, men også ved at I forestiller jer de ting, som I hører, for jeres indre blik, og forstår de mange ting, som man kunne tale længe om, på grundlag af de få, som jeg fremstiller ganske kortfattet for jer.

3. Man skal ikke tro, at den guddommelige visdom har skænket mennesket talens brug, blot for at han skal kunne skaffe sig det, som han skal bruge for at overleve. Nej, mennesket har snarere fået talen for at højne sjælen, opnå visdom og gøre gode gerninger. Da mennesket kom til verden blottet for dyd, hyldet i uvidenhed og ude af stand til selv at opsnappe andet end små og forvirrede

² Her refereres der til engle.

³ Kritias, Peisistratos og Alkibiades var ledende græske politikere i det 5. årh. f.Kr. De er ofte blevet karakteriseret som tyraner. Der er to brødre, som begge var indflydelsesrige statsmænd i Rom, med navnet Gracchus. De var aktive i 130-120 f.Kr. Giacomini angiver ikke hvilken én af brødrene, han refererer til.

⁴ Kleombrotos fra Ambrakia anses for at være elev af Sokrates. Giacomini refererer her til dialogen *Faidon* af Platon, som foregår den dag, hvor Sokrates skal henrettes. Et epigram af den græske digter Kallimachos beskriver, hvordan Kleombrotos kastede sig i havet efter at have læst dialogen *Faidon*.

⁵ Der refereres her til Dante Alighieri (1265-1321), Francesco Petrarca (1304-74) og Giovanni Boccaccio (1313-75).

⁶ Pietro Bembo (1470-1547) var digter og litterat. Med *Prose della volgar lingua* (Venedig 1525), der bygger på studier i Petrarcas digtning, var han med til at forme det italienske skriftsprog både i det 16. og det 17. årh. Se Hansens introduktion til denne tale.

⁷ Etrurien svarer i dag nogenlunde til regionen Toskana.

⁸ Vognstol som blev brugt af embedsmænd med særlig høj status i den romerske republik.

medesimo habile ad acquistare se non piccole e confuse notizie, gli era bisogno da gli altrui ammaestramenti essere inuiato per quel sentiero, che conduce a la uita felice, e da le altrui uoci apprendere quelle verità, a le quali come a sua perfezzione era da Natura inclinato. Quel parlare adunque, che meglio e piu perfettamente conseguirà questi fini, sarà migliore e piu perfetto; e questo chiamiamo Eloquenza, che uenendo da animo ricco di Sapienza, ardente amatore di uirtù in se ed in altri, instrutto de le memorie antiche, esercitato ne gli scritti de gli huomini grandi, intendente del arte del ben dire, inducendo marauiglia, ed accendendo lodeuoli affetti, chiama, desta, muoue, ed incita gli animi humani, che corrotti da la contagione del corpo, facilmente si addormentano in mortifero letargo, a la cognizione de la sopraeminente grandezza del Autore di ogni bene, a la contemplazione de le ammirabili opre di lui, a la speranza de la immortalità; dimostra il uero ualore de le ricchezze, de gli honori, e de' piaceri, e fà che quanto uagliano, tanto siano apprezzati auualora, e fortifica l'huomo contra le fortune auuerse, che da ogni parte ne assaliscono ne la perigliosa nauigazione di questa uita mortale, e finalmente di quasi tutti i maggior beni è a l'huomo cagione.

4. Ma chiunque il ualore del Eloquenza, e le sue marauigliose e necessarie utilità uole comprendere, bisogna che prima conosca l'eccellenza de la verità, che è quasi anima del Eloquenza, e la condizione del animo, che non senza graue difficoltà e gran resistenza dal parlare la prende.

beskeder, så havde han nemlig brug for hjælp til at blive sporet ind på den vej, som fører til det lykkelige liv, og brug for af andres mund at høre de sandheder, som han fra naturens hånd stræbte efter, ligesom han stilede mod at blive perfekt. Den tale som på den bedste og mest fuldendte måde leder til disse mål skal selv være den bedste og mest fuldendte. Det er den, vi kalder retorik, og den kommer fra en sjæl, der er rig på visdom: En sjæl som brændende elsker dyden hos sig selv og andre; som er oplært i de antikke forfattere, har læst de store mænds værker og forstår kunsten at tale godt. En sådan sjæl indgyder således beundring, fremkalder prisværdige følelser og påkalder, vækker, bevæger og opildner den menneskelige ånd - der ødelagt som den er af kroppens smitte let lader sig hendysse i dødbringende dvale - til erkendelse af skaberens guddommelige storhed til betragtning af hans beundringsværdige værk og til håb om udødelighed. Denne sjæl viser rigdommens, ærens og fornøjelsens sande værdi, og den bevirker, at disse skattes så meget, som de er værd. Den styrker og beskytter mennesket mod den modgang, som truer os fra alle sider under den farlige sejllads, som dette liv på jorden er, og endelig er den årsag til næsten alle menneskets største goder.

4. Men den, som ønsker at forstå retorikkens værdi og de fantastiske og nyttige ting, den kan bruges til, må først forstå, at sandheden er så essentiel, at den næsten er retorikkens sjæl, og derefter forstå menneskesindet, som mangler evne og vilje til at begribe sandheden gennem talen:

5. Cose gloriose, e meritamente sono dette de la Verità; essa è fonte ed origine di ogni bene; ogni scienza è Verità, ogni uirtù è Verità, ò da lei dipende, la Filosofia è contemplazione di Verità: questa è luce del anima, questa è perfezione del intelletto, ed inquanto è tale, acquista nome di Sapienza: questa è ne le menti beate, che per ciò sono beate, perche sempre contemplano Iddio il quale in modo piu eminente è la istessa Verità regola e misura di tutte l'altre, per cui tutto quello che è, è detto vero.

6. La Verità è potentissima ed honorabilissima, degna di essere a qualunque cosa antiposta, senza essa si camina per le tenebre, ne si sa, oue si vada. per lei si consegue la felicità, a la quale non aspirano gli animali irragioneuole, si come ne di intelletto, ne di intellettuale operazione sono partecipi; ma solamente l'huomo da Dio creato libero, e per ciò atto ad eleuarsi sopra la condizione de la nature mortali, e da l'eterna Verità guidato, a la prima Verità congiugnersi.

7. Se fussero le anime nostre nude da' corpi, e da ogni materia separate, quali sono quelle pure, e semplici essenze, che piu de l'huomo a Dio si auuicinano, non sarebbe allora necessario il parlare per la cognizione del vero: ma hor circondate, e ricoperte da questa oscura ueste de le membra, ne le quali sono ed operano, è forza che con uoci sensibili al udito denotino le cose, per mezzo de le voci formando concetti imagini, e simiglianze de le cose. e se nel huomo non fussero due parti tra loro quasi contrarie, una ragioneuole che ha per suo scopo il vero bene, l'altra irragioneuole, che

5. Ærefulde hændelser kaldes rettelig for sandhed. Sandheden er kilden og ophavet til ethvert gode. Enhver videnskab er sandhed. Enhver dyd er sandhed - eller afhænger af sandheden. Filosofien er betragtninger over sandheden. Sandheden er sjælens lys, den er intellektets fuldendelse, og derfor får den navnet visdom: Den er i de salige sind, som netop derfor er salige, fordi de ustandselig betragter Gud, som på den mest ypperlige måde er selve sandheden, norm og målestok for alle andre forhold, og derfor kaldes alt det, som Gud er, sandt.

6. Sandheden er umådelig mægtig og umådelig ærbar. Den er værdig til at gå forud for alt andet. Uden sandheden går man i mørke og ved ikke, hvor man går hen. Ved hjælp af den stræber man efter lykken, modsat dyrene, som ikke efterstræber den, ligesom de hverken har intellekt eller kan handle intelligent. Thi kun mennesket, som Gud har skabt frit og derfor i stand til at hæve sig over de dødelige arters status, ledes af den evige sandhed for at forene sig med den første sandhed.

7. Hvis vores sjæle var fri af kroppen og adskilt fra al fysisk materie - ligesom de rene og simple væsner, der er nærmest Gud² - så ville talen ikke være nødvendig for erkendelsen af det sande. Nu hvor vores sjæle er iført legemets mørke klædning, er det nødvendigt, at tingene benævnes med ord, som øret kan opfatte, idet sjælene ved hjælp af ordene danner begreber, forestillinger og billeder af tingene. Og hvis ikke der i mennesket var to næsten modstridende parter: en fornuftig, der har det sande gode som

continouamente alletta al piacere di lei proprio bene, ma spesso opposto al bene de la Mente, si come è differente il mortale da quello, che non conosce morte; senza fatica e senza repugnanza riceuerebbe la uerità da semplice parlare dimostratagli, lei rimirerebbe come propria oggetto, secondo essa drittamente caminerebbe, ne saria bisogno di preghi in condurlo a la uirtù, à cui ella è guida.

8. Ma egli auuiene, che si come la luce uisibile, di cui a gli occhi sani niente è piu diletteuole, pure si offerisce molesta a gli infermi e debili, cosi la Verità luce intelligile giocondissima per se stessa, dal intelletto perturbato da tanta caligine di affetti, è per lo più aborrita, odiata, e discacciata come inimica; ed accioche sia riceuuta, non qualunque parlare è sufficiente, ma quello che efficacemente penetrando altamente la imprime.

9. Scintillan bene naturalmente infisse ne gl'animi nostri alcune fauille di queste luci, Iddio essere, ed essere sommo bene degno di supremo honore, douersi a ciascuno conserire beneficio, à nessuno ingiuria; da i quali principij come da semi pullula, e surge in alto l'arbore de la Virtù. ma in guisa che i piccioli carboni da le ceneri coperti, non fiammeggiano, ne riscaldano, cosi queste da la tenebrosa parte de l'anima eclissate, e ne le oscure nubi de terreni appetiti inuolte, niente operano se dal vehemente spirito de le parole non sono eccitate, ed ingagliardite; onde fatte maggiori uincan le tenebre, e tutta l'anima allumino.

10. Aggiugnesi, che il souerchio amore di noi stessi, ci rende, ciechi verso noi medesimi; onde à uizij doniamo nomi di uirtù, e l'ignoranza appelliamo sapienza,

mål, og en ufornuftig, der ustandselig bliver draget mod fornøjelser, som ofte er i modstrid med sindets vel - på samme måde som den dødelige er forskellig fra udødelige væsner - så ville mennesket uden anstrengelse og uden modvilje modtage sandheden, som den bliver vist ham gennem enkel tale. Mennesket ville beundre sandheden som sin egen genstad. Med sandheden som ledsager ville han gå den rette vej, og der ville ikke være brug for bønner for at lede ham til dyden, som sandheden ville føre ham til.

8. Men ligesom det synlige lys, der er yderst behageligt for sunde øjne, men generende for syge og svage øjne, således bliver sandheden, der i sig selv er et glædeligt lys, afskyet, hadet og jaget bort som en fjende af det sind, som er sløret af affekternes tåge. Ikke en hvilken som helst tale er tilstrækkelig til at gøre et sådant sind modtageligt for sandheden. Kun den, som effektivt trænger ind, vil på en mærkbar måde kunne sætte sine spor.

9. Visse gnister fra sandhedens lys vil helt naturligt glimte i vores sjæle, og det - at yde velgerning mod enhver og ingen ugerning mod nogen - er ærefuldt og det højeste gode værdigt. Af disse principper spirer sandhedens træ frem som af frø og skyder i vejret. På samme måde som de små kul, der er dækket af asken, ikke flammer op og afgiver varme, lyser heller ikke de gnister, som er formørket af de dunkle sider af sjælen og indhyllet i de jordiske behovs mørke, hvis de ikke bliver antændt og opmuntret af ordenes heftige gejst. Således opflammede vil de kunne besejre mørket og oplyse hele sjælen.

10. Desuden gør vores egoisme os

ed ancor che poco sappiamo, presumiamo saper tutto, e da altri sdegniamo imparare, e doue le piante custodite non repugnano à la uoglia del agricoltore, ed il gregge non disobbedisce il pastore, che il suo bene procura, l'animo del huomo pure come feroce e superbo, a lo ammaestrante contradice, piu tosto di lodi che di esortazioni bramoso.

11. E bisogno dunque di possente parlare, che squarci e disperga il fosco velo del cieco amore, il quale ne contende la uista del vero, che scuopra le naturali imperfezzioni, che manifesti il retto fine del dicitore, ed impetri dal ascoltante beneuolenza, ed affezione, che in un' istesso tempo, quando al intelletto offerisce la uerità, inchini, pieghi, e sforzi l'affetto ad amarla ad abbracciarla ad operare secondo essa, poiche non tanto errano gli huomini, perche ignorino il bene, quanto perche da gl'impetuosi furori de la parte irragioneuole fuor del dritto cammino sono sospinti, molto piu che siano i corpi paralitici dal peso de le membra per la debolezza de la uirtù in contraria parte tirati.

12. Le leggi commandano le attioni uirtuose, e le contrarie proibiscono; ma sono argini debili, e quasi opra di ragni contra gl'impeti de la humana ingiustizia, la quale o si scorda de le leggi, o imagina molti scampi da supplizij minacciati, e quando pure affrenino e le mani rapaci, e le labbra mentitrici, e'l ferro sanguinolento, non però hanno potere contra gli occulti pensieri del animo, oue come in proprio albergo risiede la uirtù ed il uizio. e se non si dee dir giusto chiunque per impotenza o per timore tale, ne la scorza esteriormente si mostra, non

blinde over for os selv: vi giver lasterne navn af dyd, uvidenhed kalder vi visdom, og skønt vi ikke ved meget, antager vi at vide alt. Vi nedlader os ikke til at lære af andre, og mens de dyrkede planter finder sig i landmandens vilje, og kvægflommen adlyder hyrden, som skaffer den føden, så modsiger den vilde og overlegne menneskesjæl sin læremester og vil hellere høre ros end formaning.

11. Der er altså brug for kraftfuld tale, der kan rive den blinde kærligheds mørke slør i stykker og opløse det. Det forhindrer os nemlig i at se det sande. Talen kan også afhjælpe medfødt ufuldkommenhed, så den talendes hæderlige mål bliver tydelige, og den kan skaffe velvilje hos lytterne. Samtidig med at den fremlægger sandheden for intellektet, bukker, bøjer og tvinger den også følelserne til at elske sandheden, tage den til sig og handle ud fra den. Menneskenes fejltrin skyldes nemlig ikke så meget, at de ikke ved hvad det gode er, som at de skubbes væk fra den rette vej af den irrationelle del af deres sind - det stormfulde vanvid. Dyden er i denne sammenhæng for svag til at trække menneskene, der er lammede af deres lemmers vægt, i den modsatte retning - tilbage på den rette kurs.

12. Lovene kræver dydige handlinger og forbyder de lastefulde, men de udgør et svagt dige, ja, de synes næsten som et edderkoppespind over for angrebene fra de uretfærdige mennesker, som enten glemmer lovene eller som udtænker mange flugtveje fra de straffe, som de trues med. Selvom disse mennesker bremser deres tyvagtige hænder, deres løgnagtige læber og deres blodige sværd,

si dee dire anco, che la legge faccia l'huomo giusto, ma piu tosto chi ha facultà di innamorare gli animi de lo splendore del honesto, poiche come liberi a nessuna violenza sono sottoposti.

13. A questo ragioni, che connincono la necessità de la Eloquenza, altra pure di gran momento si aggiunge.

14. Se fine del parlare è il persuadere, o il dimostrare, e per conseguire questo fine necessaria cosa è, che sia udito ed atteso, e percio, che si appresenti non molesto, noioso, e spiacente, ma grato e diletteuole, poiche in tutte le attioni gli huomini naturalmente desideran diletto, (la onde e la Poesia e la Musica per dilettaudo giouare furono da Sauij e ne la disciplina de' costumi e nel culto diuino introdotte) quello che sarà rozzo, uile ed imperfetto non ornato de la luce de la Eloquenza, come e da sperare, che suo fine sia per ottenere, e non piu tosto da temere, che in citi riso, o dispregio, quale le difforni pitture di imperito artefice, ancorche di cose belle, ed honorabili fussero sembianze?

15. Potrà forse il semplice parlare senza studio e senza perfettione proferito giouare a coloro, che hanno per natura animo obbediente, inclinato al bene, facilmente guidabile a la uirtù, che sono dotati di acuto ingegno, e di sincero giudizio, ne quali la uerità troua libera ed ageuole entrata, ed amico e dolce ricetta.

16. Ma queste grazie sono rare, e non concedute à molti.

17. E per ciò alle adunanze de popoli chiunque appetirà giouare, sarà costretto considerando la imperfezzione del huomo, che di grandi aiuti hà bisogno per la uirtù, il cui cammino se li mostra erto,

så kan de dog ikke stille noget op over for sjælens hemmelige tanker, hvor både dyder og laster har til huse. Hvis man ikke kan kalde ham retfærdig, som - enten af magtesløshed eller af frygt - fremstår som retfærdig på overfladen, så kan man heller ikke sige, at loven gør mennesket retfærdigt; det gør snarere den, som har evne til at få sjælene til at elske ærlighedens glans, fordi sjælene her er frie og ikke under tvang.

13. Til disse årsager, der overbeviser om nødvendigheden af retorikken, føjer der sig endnu én af stor vigtighed:

14. Hvis målet med at tale er at overbevise eller bevise, og dette mål nødvendiggør, at talen bliver hørt og forstået, må den ikke være generende, kedsommelig eller ubehagelig. Talen skal derimod være behagelig og fornøjelig, thi mennesket ønsker i alt, hvad det foretager sig, at blive fornøjet (derfor indførte vise mænd både digtekunsten og musikken som led i deres traditioner og i gudsyndelsen for at gøre den mere fornøjelig). Hvordan kan man da håbe, at den tale, som er grov, ussel og mangelfuld og ikke smykket med retorikkens lys, kan nå sit mål, når vi snarere bør frygte, at den vækker latter eller foragt - ligesom en ukyndig kunstners malerier, som fremstår som deforme, selvom de forestiller smukke og ærværdige ting?

15. Det kan godt være at den simple tale, der fremføres uden øvelse og perfektion, kan gavne dem, som fra naturens hånd har et lydigt sind, der higer mod det gode. Sådanne sind er nemlig lette at lede hen på dydens vej, fordi de er udstyrede med et skarpt vid og en oprigtig

aspro, e faticoso, che non sostiene quello, in che non senta condimento di diletto, non essere negligente ne pigro in cercare ed in usare quei mezzi, che da la superna prouidenza sono assegnati per condurre al bramato fine: ed essendo stabilito, che per mezzo del parlare atto a persuadere si apprenda la uerità, porrà ogni opera ed ogni industria in possederla in se stesso, ed in esporla a gli altri con quella maggiore eccellenza, e perfezione, che egli possa giamai, ne approuerà per uera l'opinione di coloro, i quali in uece di ammirare, uilipendono questo nome Eloquenza, e con inconsiderato sconueneuole e straccurato parlare si credono pottere egualmente persuadere, ed i medesimi beni conseguire.

18. L'errore de quali di quì uerisimilmente è deriuato: perche hauendo ueduto molti porre infinito studio intorno à gli ornamenti, e a le osseruanze de le parole talora superstiziose, ed importune, e nessuno, o minimo intorno à la uerità de le cose, parte piu essenziale del Eloquenza, e pure arditamente attribuirsi la gloria di lei, quindi hanno preso occasione di stegnarla come cosa abietta, puerile, e uana, o forse ancora riducendosi a memoria i Critij, i Pisistrati, gli Alcibiadi, i Gracchi, ed altri simili, con dolce facondia di fraudolente lingua hauere ingannata la moltitudine, persuade opere ingiuste, crudeli, e scelerate, riuolgendo indanno de gli huomini, i beni da Dio dati per aiuto à gli huomini, l'hanno imaginata arte di lusinghe, di simulazioni, di menzogne, e d'inganni; non accorgendosi non essere questa degna del nome d'Eloquenza, in guisa che medicamento non è da dirsi la

dømmekraft. Sandheden har her fri og nem adgang, og den får her en hjertelig og venskabelig modtagelse.

16. Men disse dyder er sjældne og ikke mange forundt.

17. Derfor må enhver, som ønsker at gavne hele menneskeheden, tage højde for menneskets ufuldkommenheder; den som har brug for stor hjælp til at følge dydens vej, som han synes er både stejl, ujævn og anstrengende, tåler ikke noget, der ikke er krydret med fornøjelse. Her må taleren derfor anstrenge sig for at finde og bruge alle de midler, som det guddommelige forsyn har tildelt ham, for at nå sit ønskede mål. Vi har jo fastslået her i talen, at man kan lære om sandheden gennem den overbevisende tale, og således vil taleren lægge kræfter og flid i at komme til at besidde sandheden selv og i at fremføre den for andre med størst mulig fuldkommenhed. Og han vil ikke godtage holdningen hos dem, som i stedet for at beundre retorikken, ringeagter den og tror, at de med en ubetænksom, usømmelig og manieret tale kan overbevise lige så godt og opnå det samme gode resultat.

18. Deres fejltagelse skyldes sandsynligvis, at de har set mange, som har haft en unyttig og overtroisk tiltro til selve ordene, og som har gjort sig meget umage med den sproglige udsmykning, mens de ikke har set nogen, som har taget sig det mindste af sandheden i selve indholdet - der ellers er det essentielle ved retorik - men som alligevel på dristig vis kalder sig retorikere. Derfor har de fundet påskud til at foragte retorikken og anset den for at være ussel, umoden og overfladisk. Eller måske husker disse

beuanda, che mista con ueneno è data per dar morte, e non salute; E quando uoglia alcuno eloquenza chiamarla, non dal abuso ma dal retto uso di lei, douersene dare il retto giudizio, soprastando quasi a tutti i maggiori beni questo comune pericolo, di essere da la malizia de gli huomini à peruerso fine riuolti.

19. Se grandissimo dono da Dio al genere humano e la Sapienza, perche temeremo affermare, l' Eloquenza in quanto in se comprende la Sapienza, quasi vestita de la splendida ueste de le parole, fatta comprensibile al nostro senso, perche per lui sia riceuuta ne la mente, essere de la istessa nuda bene maggiore e piu diuino?

20. E sarà alcuno, che ardisca uituperare quello, che à bastanza non può celebrare?

21. Se è desiderabile il possedimento de sensi perfetti, e l'uso de le membra non impedito ma robusto, e uigorofo, la perfezione del parlare operazione del huomo piu propria, e piu principale di quelle, quanto sarà piu bella, piu amabile, e degna di pregio maggiore? non e azione alcuna tra mortali, utile, commendabile, gloriosa, ed honesta, ne la quale la Eloquenza non sia, o aiutatrice, o compagna, o guida.

22. Se rimiri Iddio, il quale in altissima ed inaccessibile luce eleuatosi, da nostri sensi per infinita distanza si è allontanato, chi può manifestare le sue gran perfezioni, l'eternità, la potenza, la bontà, la uita beatissima, l'immutabilità, e gli altri attributi diuini, se non il parlare, quanto è possibile alto, ed eccelente, quale conuiene ad altissimo, e nobilissimo oggetto? furon detti i Cieli narrare la

mennesker Kritias, Peisistratos, Alkibiades og Gracchus o.a.,³ som med deres svigefulde og søde tunger forførte hele folkemængder. Disse mænd har overbevist dem om, at de redskaber, som Gud har givet menneskene, er uretfærdige, onde, grusomme og til skade for menneskene. Man har derfor forestillet sig retorikken som en kunst bestående af smiger, forstillelse, løgne og bedrag, fordi man ikke har været opmærksom på, at en sådan kunst ikke ville være værdig til at bære navnet retorik - ligesom man ikke kan kalde den drik, der blandes med gift for at dræbe og ikke helbrede, for medicin. Og når nogen bruger ordet i den sammenhæng og ikke misbruger det, men anvender det korrekt, så skal han behandle retorikken retfærdigt; næsten alle vores største goder er i fare for at blive brugt i et slet ærinde på grund af menneskets ondskab.

19. Hvis visdommen er så stor en gave fra Gud til menneskene, hvorfor er vi så bange for at fastslå, at retorikken, der jo har visdommen boende i sig, er et større og mere guddommeligt gode, klædt som den er i ordenes strålende dragt, sådan at vores sanser kan forstå den og formidle den til hjernen?

20. Og vover nogen at dadle dette, som man ikke kan hylde nok?

21. Hvis det er positivt at besidde perfekte sanser og frie, stærke og kraftfulde lemmer, er det så ikke endnu smukkere, mere efterstræbelsesværdigt og prisværdigt at perfektionere talen, der er det mest karakteristiske for mennesket og derfor væsentligere end det andet? Der findes ikke nogen nyttig, rosværdig, hæderfuld og nobel menneskelig

gloria di Dio: poiche dal ammirazione mossi contemplando gli huomini l'altezza, l'ampiezza, l'immortalità de Cieli, i loro constanti, e regolati mouimenti, la bellezza de le stelle, e questa marauigliosa luce, che di la su discende, che uiuifica, e seconda le piante, e gli animali, sanno annunziare a gli huomini la grandezza del Autore del tutto, accioche con eccellenza l'honorino, si come eccede tutte l'opere sue.

23. Se ti uolgi a le nature prodotte o incorruttibili, o corruttibili, o animate, o inanimate che lo spazio dal infimo centro del mondo fino a la estrema circonferenza del più sublime Cielo riempiono, onde può il nostro intelletto arricchirsi di tante si stupende, e diuine cognizioni, de le essenze, de le proprietà, de le differenze de le similitudini, de le cagioni, e de gli effetti loro, e quindi imparare à marauigliarsi del loro facitore, da cui procedono come i raggi dal Sole, fuor che dal parlare formato con quella maniera di Eloquenza, che ricerca il fine proposto?

24. Se risguardi le azzioni humane, se le istituzioni de le Città ad esempio di questa gran città di Dio, se le leggi, se le dottrine morali, tutte sono opere del parlare, tutte dal Eloquenza in qualche modo dependono, essa ha forza di introdurle, essa di mantenerle. Questa ardentissime fiamme di parole spirando auuampa i cuori di onestissimi desiderij, e di santissimi amori: questa ne le ciuili amministrazioni persuade a' popoli gli ottimi consigli, e disarmata toglie l'arme di mano a' cittadini armati, e gl'induce a uiuere pacificamente in congiunzione di pace uniti, si come da un muro, e da una fossa sono circondati.

handling, hvori veltalenheden ikke spiller en rolle - enten som hjælper, ledsager eller vejviser.

22. Hvis vi betragter Gud, som er uendelig fjernt fra vores sanser i et højt og utilnærmeligt lys, hvad kan da udtrykke hans store fuldkommenhed, evigheden, magten, godheden, det salige liv, uforanderligheden og de andre guddommelige egenskaber, hvis ikke talen, der kan være lige så høj og fornem, som det passer sig for så højt og ædelt et emne? Man sagde, at himlene fortæller om Guds ære, for når menneskene, slået af beundring, betragter himlens højhed, storhed, vidde og udødelighed og dens evige og regelmæssige bevægelser og stjernernes skønhed og dette betagende lys, som stråler deroppefra og bringer liv og frugtbarhed til planterne og dyrene, så viser himlen menneskene, hvor stor altings skaber er, således at de ærer ham på fornem vis, fordi han jo selv er meget mere strålende end alle sine skabninger.

23. Lad os betragte alle elementer i naturen - hvadenten de er uforgængelige eller forgængelige eller besjælede eller ikke besjælede - som befolker det rum, der strækker sig fra det inderste centrum i jorden til himlens yderste sfære, hvordan kan vores intellekt da begribe alle disse storslåede og guddommelige skabninger - deres essens, deres egenskaber, deres forskelle og deres ligheder, deres årsager og deres virkninger - og derigennem lære at beundre deres skaber, som de udgår fra lige som solens stråler - hvis ikke ved hjælp af den retorisk opbyggede og målrettede tale?

24. Hvis man betragter menneskets bedrifter, byernes institutioner - der har

<p>25. Questa le opre belle, e lodeuoli inalza, e le contrarie opprime, di queste concitando odio, di quelle amore ed emulazione.</p> <p>26. Questa ne giudizij difende l'innocente da le insidie del calunniatore, e con forte grido da spauento a gli ingiusti.</p> <p>27. Ardisce ancora come magnanima, e generosa intromettersi ne le onestissime azzioni di fortezza militare, oue non solamente sa lodare, e correggere secondo i meriti, o demeriti, e mitigare gli sdegni orgogliosi, e l'ire tumultuanti, ma quel che piu importa, destare, ed inuigorire gli addormentati, ed infiecoliti spiriti, inferuorare gli animi, e renderli intrepidi nel gran periglio, mentre fa apparire non il dolore, ne la morte essere sommo male, ma la uita uile infame, e scelerata, e non il ferro torre la uita, ma la natura che mortali ci ha generati, composti di questi elementi, a' quali si dee dopo qualche tempo rendere le proprie parti, e questa corta dimora rispetto al infinito del eternità, che dee uiuere la parte imortale, libera da le molestie, che apporta la compagnia del fragile corpo, essere quasi momento indegno di gran pregio.</p> <p>28. Tali concetti leggendo (e che haria fatto udendo?) quel Cleombroto Ambraciota appresso Platone, la doue Socrate diuinamente ragiona de la Morte, e de la immortalità, quanto à pena è credibile di huomo nato ne la notte de le Gentilità, ed il vero filosofare dimostra essere, il separare la mente da la operazione de' sensi, da la cura de le cose corpore, e ridurla in se stessa al contemplare le incor ruttibili Idee, ed il fonte di ogni Idea, non è marauiglia se</p>	<p>Himmeriget som mønstereksempel - lovene og de moralske læresætninger, så er de alle talens værk, og alle er på en eller anden måde afhængige af retorikken, som har magt til at indføre dem og vedligeholde dem. Retorikken spyr flammer af ord og får hjerterne til at brænde af ædle ønsker og af hellig kærlighed. I den offentlige administration overbeviser retorikken folket med de bedste råd - og selv våbenløs tager den sværdet ud af hånden på bevæbnede borgere og får dem til at leve sammen i fred, som hvis de var omgivet af en mur eller af en voldgrav.</p> <p>25. Den støtter de smukke og rosværdige handlinger og vækker til kærlighed og kappestrid om dem. Den argumenterer imod de handlinger, som ikke er det, og opildner til had imod dem.</p> <p>26. I domssager forsvarer retorikken den uskyldige mod bagvaskerens angreb og med høje råk forskrækker den de uretfærdige.</p> <p>27. Storsindet og generøs, som retorikken er, vover den også at blande sig i ærefulde militæraktioner, hvor den ikke blot forstår at rose fortjenester eller irrettesætte fejl og mildne stolt foragt og stormende vrede, men også - hvad der er endnu vigtigere - at vække og styrke de sovende og udmattede sjæle, opildne dem og gøre dem frygtløse over for farer. Den viser dem, at hverken smerten eller døden er det største onde; det er derimod det feje, usle og nederdrægtige liv. Det er ikke sværdet, som gør en ende på livet, men derimod naturen, der har skabt os som dødelige, og bestående af dele, som man - efter et stykke tid - skal returnere. Retorikken viser også de sjæle, som skal</p>
--	--

con maggiore e piu caldo affetto s'innamorò egli de la morte, che sian gli altri amanti de la vita.

29. Finalmente e'l consigliare, e l'esertare, e l'ammonire, e'l riprendere, e'l consolare, e tutte le azzioni tali, se dicono essere bene eseguite, richieggono parlare accomodato al suo fine, cioè Eloquenza, senza la quale sarebbe impotente la ragione, la sapienza muta, e sterile, e la uita de gli huomini poco migliore de la uita de le fiere, E quatumque allor massimamente palesi le sue forze, quando persuade o dissuade, celebra, o biasma, difende, o accusa, nondimeno in ogni parlare è utilissima, in ogni sorte di dottrina è necessaria a la perfezzione, accioche ottimamente dimostri quello, che intende dimostrare, accioche renda facile, e grata la intelligenza de le uerità, che propone, accioche più profondamente, e più saldamente le imprima, e le stampi nel libro de la mente.

30. Che bisogna hor, che à tante utilità aggiunga gli immensi piaceri, de quali essa riempie, e colma gli animi, molto diuersi da quelli, che sotto mentita dolcezza lasciano uero amarore di pentimento?

31. Se l'imparare con ageuolezza è a l'huomo nutrimento suauissimo se la marauiglia porge sommo diletto, se in terra non è operazione migliore piu ammirabile, e piu gioconda de la contemplazione de la uerità, quanta è da stimare la letizia, ed il gaudio, che inebria l'anima del uero amica, quando eloquente parlare le spiega dauanti il bellissimo, l'ammirabile, e giocondissimo spettacolo di quelle nobili uerità; che non si come il Sole con l'eccessiuo splendore offende, e

leve det evige liv - det som er fri for besværligheder - at dette nuværende liv i en skrøbelige krop, der er så kort i forhold til evighedens uendelighed, blot er et øjeblik, der ikke er værdigt til så megen pris.

28. Kleombrotos fra Ambrakia⁴ læste om disse koncepter hos Platon (hvad ville han have gjort, hvis han hørte om dem?), hvor Sokrates gør rede for døden og udødeligheden på en guddommelig måde, der er bemærkelsesværdig for en mand, der er født i den førkristne nat. Sokrates viser her, hvordan den sande filosofen består i at adskille intellektet fra det sanselige og det kropslige og i stedet koncentrere sig om betragtninger over de uforgængelige idéer og hver idé's kilde. Det kan derfor heller ikke undre, at Kleombrotos fra Ambrakia forelskede sig i døden med en større og hedere lidenskab, end andre elsker livet.

29. Endelig er der rådgivning, ansporing, formaning, irettesættelse, trøst og anden kommunikation, som for at lykkes kræver en tale, der er tilpasset sit mål, dvs. retorik. Uden den ville fornuften være magtesløs, visdommen stum og steril og menneskelivet ikke stort bedre end de vilde dyrs liv. Og hvordan end retorikken viser sin styrke, når den overtaler eller fraråder, hylder eller dadler, forsvarer eller anklager, så er den under alle omstændigheder i enhver tale meget nyttig og i enhver form for doktrin nødvendig for at opnå fuldkommenhed, for på optimal vis at vise det, som ønskes, for at lette forståelsen af den sandhed, som fremføres, og for at sandheden kan prentes så fast og dybt som muligt i bevidsthedens bog.

distrugge la potenza uisiua, cosi offendono la uirtù intelligente, anzi tanto più la perfezionano, ed illuminano, quanto di perfezzione, e di luce sono piu abbondanti.

32. Se l'Eloquenza ragiona de le leggi de la natura, del ordine, de la conuenienza de le gran parti del Vniuerso, de la uarietà, e de la bellezza delle sue particelle, che fatte di materia incorruttibile di uarie e uarie forme atta ad informarsi, continuano la generazione, o se piu suso ascende a quelle sfere celesti, specchi de la diuina chiarezza, che in se in gran copia riceuendola, a noi la riuerberano, ed a quelle uirtù potentissime, che con incomprendibile uelocità indefatigabilmente le rotano in giro, le quali fisse nel ottimo ed amabilissimo oggetto, termine del acceso desio, uiuono per sembre uiuere in un perpetuo inuariabil giorno allumato da la luce di Dio, uita suauissima e tranquillissima, indicibilmente migliore di ogni nostro pensiero, rapisce l'anima sopra se stessa in altissimo stupore in uehemente estasi, oue obliati tutti gli altri dilette, tutte le uoglie de beni minori, le pare essere in mezzo a le intelligenzie, a le quali è di natura, simile, ed insieme con esse riuolgere i cieli, ed intendere Iddio.

33. Se celebra alcun fatto egregio, o la uirtù di animo generoso, inuitto contra tutti gli affetti, con heroica magnanimità di tutti i beni sprezzatore in comparazione di due de la Verità, e del Onesto, per la Sapienza fatto simile à Dio, non piu heroico, ma diuino, degno di essere nominato, infonde inestimabile gioia, ed allegrezza nel anima, e la conduce in sfaillante ardore di affettuosissimo

30. For slet ikke at tale om den umådelige glæde, som retorikken ud over sin nytteværdi fylder sjælene med, og som i høj grad adskiller sig fra den glæde, som under falsk venlighed efterlader fortrydelsens bitre smag.

31. Hvis det at lære med lethed er sød næring for menneskene, hvis det at undre sig giver den største glæde og hvis der på jorden ikke findes noget bedre, lykkeligere og mere beundringsværdigt end at betragte sandheden, så må den sandhedselskende sjæl fryde sig inderligt, når den formfuldendte tale udfolder sin smukke, beundringsværdige og glædelige beskrivelse af denne ædle sandhed for den. For i modsætning til solen, hvis stærke stråler skader og ødelægger synet, så forholder det sig med sandheden på den måde, at jo mere fulkommen og strålende den er, jo mere fuldender og oplyser den det intelligente sind.

32. Nogle gange formidler retorikken naturlovene, den orden og sammenhæng, som findes i store dele af universet og skønheden og mangfoldigheden i dets partikler, der udgøres af et uforgængeligt stof og kan tage de mest forskelligartede former og på den måde stadig formere sig. Andre gange stiler den højere, når dens emne er de himmelske sfærer - der afspejler den guddommelige klarhed, som den i rigt mål integrerer i sig selv og herefter lader genskinne på os - og de uangribelige dyder, som med ufattelig hast utrætteligt cirkulerer om den guddommelige klarhed. Med den som deres strålende centrum - det bedste og mest elskelige objekt og endemål for deres brændende længsel - lever de som på én evig, uforanderlig dag, der er oplyst

desiderio, per cui trasformata nel oggetto inteso, contempla, e uagheggia in se quello splendor di uirtù, che ammira in altrui.

34. Sopra ciascuna di queste lodi ora appena accennate se io uolessi, o ascoltatori in esaltazione del Eloquenza ampiamente ragionare; mi mancherebbe ed il giorno, e lo spirito, e non solo è inabile a degnamente di celebrarla il mio minore che mediocre ingegno, ma e coloro che eccedono e di intelletto e di dottrina, e di facodia, benche habbian tentato pure hanno confessato non hauere adeguato col parlare la grandezza di lei.

35. Ma come che conuenga a tutti coloro, che da Dio sono stati copiosamente forniti de doni di Natura, e de' doni di Fortuna, a la bontà de costumi, ed a la perfezzione del intelletto per la Filosofia, accompagnare l'Eloquenza, che l'altrui bene risguarda, imitando quei supremi motori, che quantunque beati in se medesimi per la propria contemplazione, pur quasi con la sommità de la mano muouono i Cieli, per influire uirtù ne le regioni inferiori, e per assimigliarsi a la prima cagione, la qual uoule la conseruazione de le cose da lei dipendenti; nondimeno piu forse che a gli altri si aspetta a uoi, i quali siete nati in quella parte di Italia, che a nessuna prouincia di lei rimane inferiore, e nel seno di quella Città, che è famosa per tutto, come produttrice di ingegni atti a l'eccellenza de le lettere, ed in quella Academia nutriti, da la quale come da Metropoli de la Toscana lingua, come da Regina de la Italica Eloquenza, attendono le altre nazioni regola, e norma: la qual gloria e merita essere da uoi

af Guds lys og fører til evig tid det sødeste og roligste liv, der er mange gange bedre, end vi kan forestille os. Uanset hvad retorikken formidler, hensætter den sjælen i en tilstand af stor undren og heftig ekstase, hvor den glemmer alle andre fornøjelser og ønsker om mindre goder, og hvor det forekommer den at befinde sig midt i den høje intelligens, som sjælen oprindeligt minder om, og at den sammen med den kan få himlen til at dreje og begribe Gud.

33. Hvis retorikken hylder en højtidelig begivenhed eller moralen hos et storsindet menneske - der ikke lader sig besejre af affekterne og som med heroisk storsind foragter alle goder til fordel for sandhed og ærlighed, og som gennem visdom har nærmet sig Gud, og derfor fortjener at blive kaldt ikke bare heroisk men guddommelig - når retorikken hylder et sådant menneske, så fylder den sjælen med uvurderlig fryd og hensætter den i en tilstand af stærk og strålende længsel, så sjælen selv bliver lig det den længes efter, og derfor kan betragte og beundre det, som den ser i andre, i sig selv.

34. Hvis jeg til retorikkens pris ville udbrede mig, kære tilhørere, om enhver af disse rosværdige emner, så ville jeg hverken have tid eller intellekt til at kunne gøre det. Ikke alene er mit middelmådige talent ikke i stand til at hylde den nok; men selv de lærdeste har indrømmet, at de ikke har været dygtige nok til at lovprise retorikken på passende vis, selvom de har forsøgt.

35. Alle dem, som Gud i rigt mål har udstyret med naturens og skæbnens gaver, bør lade god skik og intellektuel fuldkommenhed via filosofien supplere af

grandissimamente apprezzata, e per sostenerla ogni diligenza, ogni industria, ed ogni cura dee essere usata.

36. Ne è mio intendimento auuilire la Greca, ò la Lattina Eloquenza, e col detrarre a le lodi di queste, falsamente accrescere le lodi a la Toscana; siano à quelle dati i lori honori, siano prezzate sommamente, si come molto uagliano, ne sia negato a la Toscana fauella l'essere capace del Eloquenza, si come alcuni ingannati da falso pensiero, hanno negato, ben dimostrando non hauere considerato quello, che considerare doueuano; gli Idiomi cioè non essere simili a corpi, che da la natura sono prodotti o belli, o deformi, e quali sono, tali continouano, ma da principio tutti essere rozzi, come generati da corruzione di altro piu antico, riceuere poi miglioramento ed abbellimento da coloro, che sotto regole gli riducono, e che piu accomodatamente gli usano, ma sopra tutto da' giudiziosi scrittori: e le scienze non essere afisse a le lingue, come sono le stelle a' cieli, non dependendo l'essere loro da le uoci, che gli huomini diuersamente formano ad arbitrio loro. Vssero gia per testimonio di Platone, e d'Aristotele appresso i Babilonij, appresso i Caldei, appo i Sirej, appo gli Egizij; da questi le appresero i Greci, che poi e per l'Asia, e per l'Africa, e per diuerse parti del Europa con le loro Colonie le trasportarono; trapassarono con l'imperio a Romani, non hanno sdegnato alloggiare con gli Arabi habitatori de la parte piu meridionale del Hispagna, ancorche la lingua loro sia chiamata barbara; è tempo che ne la uostra con maggiore grandezza ed apparato, che sia sin qui seguito sian da

retorikken, som vedrører andres vel. De bør efterligne de guddommelige kræfter, som - skønt de godt kunne fordybe sig i deres egen salighed - dog med fingerspidserne drejer himlene for at indgyde moral på jorden og for at nærme sig skaberen, der ønsker at bevare sit skaberværk. Men mere end af andre store ånder forventer man det af jer, som er født i den del af Italien, der ikke står tilbage for nogen anden provins i landet, i hjertet af den by, der er berømt for sine store humanister, og oplært på det akademi, der opstiller regler og normer for de andre byer og egne, fordi det er det toskanske sprogs knudepunkt og dronning over den italienske retorik. I skal vide at værdsætte denne hæder, og I skal bruge al jeres omhu, flid og omsorg på fortsat at gøre jer fortjent til den.

36. Jeg har ikke til hensigt at nedgøre den græske eller den latinske retorik eller fremhæve det toskanske sprog på bekostning af disse. Lad disse sprog få den ros og ære, som tilkommer dem, for de er meget værd. Men benægt ikke, at toskansk kan være formfuldendt, således som mange fejlagtigt har nægtet, hvorved de har vist, at de ikke har gennemtænkt det, som de burde: nemlig at sprog ikke er som legemer, der fra naturens side enten er skabt smukke eller deforme og vedbliver at være, som de er. Alle sprog er derimod grove i begyndelsen, fordi de dannes af resterne af et ældre sprog. De forbedres herefter og forskønnes af dem, der opstiller regler for dem, og som bruger dem mest omhyggeligt - først og fremmest af dygtige forfattere. Og videnskaberne er heller ikke forankret i et bestemt sprog, som stjernerne er det på

uoi riceuute.

37. Gli occhi de le altre nazioni in uoi son riuolti, uoi rimirano: qui mercè de tre gran Toschi, a quali fu patria questa patria, apparue da prima la Toscana Eloquenza, la quale dipoi in ozioso sonno ne le tenebre lunganiente giaciuta dal dottissimo Bembo, il cui nome sia sempre glorioso, richiamata à la luce, è stata successiuamente da diuersi splendidissimi ingegni in molte parti illustrata ed aggrandita. di quì hora aspettano di lei l'estrema ed uniuersale perfezzione, e si attristano de la tardanza. A uoi massimamente pertiene mantenere la gloria de le lettere al mondo, e far palese à ciascuno, che se seppero i Romani accrescere, e nobilitare la lor natia fauella, ancorche di degnità inferiore a la Greca, e per cio da i Greci, e da molti de Romani stessi giudicata pouera, uile, ed indegna in cui si scriuesse, sapete uoi ancora arricchire, ed innalzare la uostra, la quale non meno de la latina è capace de le scienze, e come piu familiare, essendo fino da' primi anni insieme co'l latte appresa, e più atta in noi a palesare i proprii concetti.

38. Zuando il feroce Annibale hauendosi proposto il debellare ed abbattere l'imperio Romano trapassaua le Alpi, e per ignote strade per scoscese balze tra duri, e precipitosi sassi conduceua l'esercito, che già stanco e sbigottito da le tante difficoltà desperaua del impresa, egli per inanimire gli animi inuiliti da la cima de' monti, cominciò ad ditare di lontano le fertili campagne di Italia, i colti campi, le ricche città, e promettere pronta e facile uittoria, e certa preda ed ampio guiderdone a le noiose ed

himlen. Deres essens afhænger ikke af de enkelte ord og gloser, som menneskene bruger vilkårligt. Ifølge Platon og Aristoteles eksisterede videnskaberne blandt babylonerne, kaldæerne, syrerne og ægypterne. Af disse folkeslag lærte grækerne dem og bragte dem herefter til Asien, Afrika og forskellige steder i Europa via deres kolonier. Under Romerriget kom de til Rom. De følte sig ikke for fine til at holde til hos araberne i det sydlige Spanien, skønt disse menneskers sprog kaldes barbarisk. Det er på tide, at I mere systematisk tager videnskaberne til jer på jeres eget sprog og med større gennemslagskraft, end det hidtil har været tilfældet.

37. Alle de andre nationers øjne er rettet mod jer og beundrer jer. Takket være tre store toskanere manifesterede den toskanske retorik sig for første gang.⁵ Længe slumrede den så uvirksom i mørke, indtil den blev vækket til live igen af den lærde Bembo,⁶ hvis navn altid vil være omgærdet med hæder. Siden er det toskanske sprog blevet beriget og berømmet på mange måder af mange glimrende lærde. Derfor forventer man den yderste og altomfattende fuldkommenhed, og man bliver ked af at skulle vente på den. Og det påhviler især jer at fastholde sprogets formåen for verden. I skal vise alle og enhver, at når romerne kunne dyrke og forædle deres indfødte sprog, selvom det var mindre værdigt end græsk, og grækerne og selv mange romere syntes, det var fattigt og uværdigt som skriftsprog, så bør I også være i stand til at berige og højne jeres eget sprog. Det er ikke mindre i stand til at formidle videnskab end latin. Til

aspre fatiche loro.

39. A le dolci fatiche uostre altri premij sono proposti, non con barbara fierezza, quale egli usò, con ferro, e con fiamma destrugger l'Italia, non accatastare cadaueri sopra cadaueri, e far laghi di sangue humano, de quali ei tanto si compiacquè, non permutare con piccola mercede la uita, come faceuan colero, a' quali ei comandaua; ma insegnare al Italia quelle dottrine, senza le quali la uita humana ha piu del brutale che del humano, estendere i confini de la gloria di lei, per tutto il circuito de la Terra, acquistare tra tutti i populi il principato di Virtù; si che in honestissimi studij ed in bellissime azzioni heroicamente uiuuti, del una e del altra uita, e de la attiuua, e de la contemplatiua peruenuti al eccellenza, al fine di uostra gloriosa giornata, ripieni di altissima speranza di quella immortalita, di cui parlare è soggetto piu alto, che conuenga a questo quantunque alto ed illustre luogo, possiate con ragione allegrarui di non indarno essere generati, non senza frutto hauer ueduta questa luce, questo Cielo, e questa Terra, non inutilmente hauere faticato, non uanamente hauere da Dio riceuuti cotanti doni. e certamente se nel antica Grecia, doue tante illustri Città fioriuano, Tebe, Corinto, Sicione, Micena, Argo, Megara, Atene, Sparta, queste due pure, quali stelle de la maggiore grandezza sopra le altre lampeggiuano, una per fama di Sapienza, l'altra per gloria di ualore, essendo quella prudentissima, questa arbitra, e definitrice de le discordie, e de le guerre tra Greci: tu Fiorenza fiore d'Italia, à cui è dato dar legge del parlare famosa per tanti ornamenti, madre

gengæld er det mere familiært, fordi vi har fået det ind med modermælken. Det er derfor bedre egnet til at udtrykke vores ideer.

38. Da den vilde Hannibal havde sat sig for at bekrige og omstyrte det romerske imperium, krydsede han Alperne og førte sin hær ad ukendte stier, langs stejle bjergvægge og mellem skarpe, nedstyrtede klipper. Soldaterne var allerede trætte og rystede efter de mange strabadser og var lige ved at opgive. For at opmuntre sine trætte mænd viste han dem fra bjergtinderne Italiens frugtbare sletter, dyrkede marker og rige byer i det fjerne. Han lovede dem også en nem og hurtig sejr, et sikkert bytte og rig belønning for deres møje og anstrengelser.

39. For jeres søde møje, gives der andre præmier: I skal ikke ødelægge Italien med barbarisk vildskab, med sværd og flammer, som han gjorde. I skal ikke stable lig på lig eller lave søer af menneskeblod, som han gjorde. I skal ikke bytte jeres liv for en ringe tak, som hans soldater gjorde. Nej, I skal lære Italien de doktriner, uden hvilke menneskeskelivet er mere brutalt end humant. I skal udbrede Italiens ære for hele verden. Blandt alle folkeslag skal I vinde Italien en hædersplads. Når I har levet et liv fuldt af ærbare studier og skønne heroiske handlinger og har opnået fuldkommenhed såvel i det aktive som i det kontemplative liv, når jeres hæderfulde dag er omme, og I er opfyldte af håb om den udødelighed, som er et endnu højere emne at tale om, end det passer sig for dette nok så berømte og fornemme sted, kan I derfor med god

feconda di tanti generosi parti, maggior ragione hai di alzare il capo sopra le altre, e far che da te riconoscendo le scienze, e da la tua fecondità, e da le tue ricchezze prouedendo à se stesse, a te s'inchinino come a benefattrice, e quelle sian piu onorabili, e piu ammirabili, che più ti onorino e più ti ammirino.

40. Quelle antiche glorie di Etruria che fusse ne le armi possente, che signoreggiasse dal mare superiore al inferiore, che denominasse Tirreno gran parte del mare Italico, che estendesse il suo imperio fin nel Isole del Egeo, che Roma la quale entro se in parte meritò hauere, da lei prendesse le Trombe, i fasci, la sella curule, lo scettro eburneo, che ad ogni città di lei dieci figliuoli mandasse, accioche apparassero le ceremonie de Sacrifizij, non sono da agguagliarsi a questa gloria, che le altre nazioni la sua lingua imparino, che per la nobilità de gli scrittori a tutte le altre uiue l'antepongano, che lei chiamino restauratrice, e rinnouatrice de le perfezzioni del animo, a le quali e la guerra e la pace, e tutte gli altri beni terreni sono ordinati.

41. Pare che sia dato da Cieli a questo paese priuilegio, che gli ingegni in esso nati, de le cose, a le quali si applicano, peruengan al sommo, e da sforzarsi dunque d'applicarsi a le migliori, e se alcuno stima essere arte migliore, che render perfetto se stesso, potente à giouare a gli huomini con ogni sorte di lodeuole azzione, ma principalmente con quel parlare, che dà la cognizione de le cose pregiatissime, che ne conduce a la Virtù, ed à quella felicità, il cui nome è si onorabile, la speranza tanto gioconda,

grund glæde jer over ikke at have været født forgæves - ikke at have set dette lys, denne himmel og denne jord, uden at det har båret frugt, ikke at have slidt uden grund og ikke forgæves at have fået så mange gaver af Gud. I det gamle Grækenland blomstrede mange berømte byer: Theben, Korinth, Sikyon, Mykene, Argos, Megara, Athen og Sparta, men de to sidstnævnte strålede som stjerner med større pragt end de andre. Den ene på grund af sit ry for visdom, den anden på grund af sit mod. Den første vis, den anden udslagsgivende dommer i uoverensstemmelser og krige blandt grækerne: Du Firenze, Italiens blomst, du som har opstillet rigt udsmykkede love for sproget, du, som har avlet så meget rig litteratur: du har meget mere ret til at løfte hovedet over de andre byer. De bør bøje sig for dig som for en velgører, fordi de nyder godt af din videnskab, din frugtbarhed og dine rigdomme. Og de, som beundrer dig mest, fortjener selv mest hæder og beundring.

40. I antikken beherskede det våbenstærke Etrurien⁷ Italien fra Adriaterhavet til det Tyrrenske hav og udstrakte sit herredømme helt til de græske øer, og Rom lå i dette rige, og fra Rom fik Etrurien sine trompeter, sine segl, sin kuralstol⁸ og sit elfenbensscepter, og til hver af Etruriens byer sendte Rom ti sønner til at forberede offerfesterne. Men al den hæder er for intet at regne mod den hæder Toskana kan smykke sig med i dag, hvor de andre nationer lærer det florentinske sprog, hvor de på grund af byens store forfattere sætter italiensk over alle de andre levende sprog og kalder det istandsætter og

l'acquisto così prezioso, costui è offeso da graue errore, e crede non quello che è uero, ma quel che il suo appetito per particolare interesse, più si compiace in credere, con dolce e facile inganno, ingannando se medesimo.

42. Questa grandezza e questa eccellenza sia sempre fissa ne la mente; perche quelle cose, il valore de le quali è conosciuto grande, grandemente si amano, e per esse uolonterosamente, e lietamente si elegge ogni fatica.

43. Con questa condizione stimate essere uenuti al mondo, che nessun bene reputiate sourano a beni del animo, fatti ammiratori non di ricchezza, non di potenza, non di caduca beltà, ma del oro de la sapienza, de la forza de la Eloquenza, di cui è proprio imperiare a gli animi, e de uaghissimi ornamenti di bellezze interne.

44. Per questo imagnateui, che questa patria ui habbia generati, e nutriti entro' l suo grembo, accioche col proprio ualore congregiate gloria ed a uoi, ed a lei, si che se alcuno stima essere in altra maggior copia d'huomini grandi, falsamente stimi; e che a questo con infocati preghi ui esorti e ui inciti, riducendoui a memoria, che non ne la sola nobiltà di lei, o de' uostri maggiori douete confidare, ma honorarui con le proprie uirtù, e lasciate a la sinistra le spaziose strade, che precipitano nel ignominia, alzare uostri pensieri a beni eccelsi degni di uoi, ed a le altre nazioni, che si affrettano in porui il piede auanti, non rimanere inferiori.

45. Questi istessi preghi, e piu affettuosi ancora porge à uoi l' Academia, la quale mentre rende le douute grazie a

fornyer af sjælens fuldkommenhed, som både krig og fred og alle andre jordiske goder er underordnet.

41. Det lader til at himlen har givet denne by det privilegium, at dets store ånder når til tops inden for de områder, som de beskæftiger sig med. Ved at gøre sig umage kan de beskæftige sig med de mest udsøgte emner. Hvis nogen tror, at der findes en større kunst end at stile mod at perfektionere sig selv og på den måde blive i stand til at gavne menneskene, så tager han alvorligt fejl. Det han tror er ikke sandt, men noget en tilfældig tilbøjelighed tilskynder ham til at tro. Med et sødt og nemt bedrag snyder han på den måde sig selv. Især er kunsten at tale værdifuld. Den giver indsigt i de vigtigste ting; den leder os til dyden og til hin lykke, der har så ærefuldt et navn, og som bevirker et så glædeligt håb, og hvis erhvervelse er så dyrebar.

42. Gid vi altid må have den storhed og fornemhed for øje; for anliggender med en så stor værdi elsker man højt, og man påtager sig glad og gerne enhver besværlighed på grund af dem.

43. I er kommet til verden med det bud, at I ikke må sætte noget gode over sjælens vel. I har gjort jer til beundrere ikke af rigdom, ikke af magt, ikke af forgængelig skønhed, men af visdommens guld, af veltalenhedens kraft - som har magt over sjælene - og af den indre skønhed.

44. Forestil jer derfor, at dette fædreland har født jer og opfostret jer for, at I - ved jeres eget værd - skal samle hæder både til jer selv og til fædrelandet, således at hvis nogen mener, at der et andet sted findes flere dygtige mænd end her, så tager han fejl. Og forestil jer, at

quelli, che come dicitori, o come uditori la fauoriscono, si ricorda pure di quei fortunati tempi, quando da suoi primi figliuoli fu tanto amata; onde non cessa (diro così) sospirando con mani supplicheuoli chiedere a uoi, a uoi dico, i quali siete nati a la Virtù, a la lode, a la gloria, che ui ricordiate di uoi, e di lei, che ponendo in opra le forze de gli ingegni uostri, congiunti in beneuolenza ed in uirtù, non solo le ritorniate i suoi antichi onori, ma gli addoppiate ancora, e con illustri operazioni da la migliore, e piu diuina parte di uoi, giouiate ed a lei ed a tutta Italia, ma che dico ad Italia? anzi a tutta quella parte de la Terra, oue scintilla raggio di Virtù, e non solamente a presenti, ma a quei che di età in età nasceranno, facendole preziosi, e cari doni de' frutti de gli ingegni uostri, ed insieme de le opre ammirabili di quegli antichi famosi Heroi, seguendo il fine, che ella nel suo bene auuenturato, e glorioso nascimento si propose, per cui hora da chi può, è mantenuta uiua.

46. A questa ed ad ogni altra uirtuosa impresa ui sarà ottima guida quelli, che uoi per uostra Consolo ui hauete eletto, la cui dottrina, bontà, e tutte quelle uirtù che ad eleggerlo ui hanno costretto, in publico Theatro di scienze manifestate, il celebrare hora appresso uoi, sarebbe fatica non meno souerchia, che l'esortare lui al amore del Academia, ed al desiderio de lo inzalamento di lei.

47. Onde altro non mi resta, se non che in segno del magistrato da me deposto, ed a lui consegnato, consegnii il libro de le leggi, e questo luogo, il che a te Consolo riuolgendomi hora eseguisco.

fædrelandet glødende opfordrer jer til ikke kun at bygge på dets ærefulde ry eller jeres forfædres fornemme kvaliteter, men appellerer til, at I også skal hæve jer ved egen kraft. I skal vende jer bort fra de brede veje, som fører til ulykke, og i stedet løfte jeres tanker til de ophøjede emner, som passer sig for jer, og I skal ikke stå tilbage for de andre nationer, som har travlt med at komme jer i forkøbet.

45. De samme - og endnu mere hengivne - bønner retter akademiet til jer. For mens akademiet takker dem, der - enten som talere eller tilhørere - har støttet det, så husker det også den lykkelige tid, da det var højt værdsat af sine første medlemmer. I, der er født til moralsk ansvarlighed, udmærkelse og hæder, jer bønfalder akademiet til stadighed sukkende og med foldede hænder - ja, sådan siger jeg - om at I husker på jer selv og akademiet. I skal bruge jeres samlede intellekt, velvilje og moral til ikke alene at genskabe akademiets gamle ære, men fordoble den. Med navnkundige gerninger, der udspringer af den mest guddommelige side af jeres intellekt, skal I gavne akademiet og hele Italien. Men hvad siger jeg? Italien. Nej, hele den del af jorden, hvor dydens stråle skinner! Og ikke blot til de her tilstedeværende, men også de kommende generationer, idet I giver dem de dyrebare, værdifulde gaver, der er frugten af jeres åndsliv. I skal dele de berømte, antikke heltes beundringsværdige gerninger med dem. På den måde følger I det mål, som akademiet satte sig ved sin modige og hæderfulde konstitution. På den måde holdes akademiet i live.

	<p>46. I dette og andre ærefulde forehavender vil den mand, som I har valgt til jeres kommende konsul, være jer en glimrende leder. Det vil være en lige så stor opgave at hylde hans lærdom, godhed og alle de andre værdier, som har fået jer til at vælge ham, og som også er kommet til udtryk under offentlige forelæsninger, som det vil være at opildne ham til kærlighed over for akademiet og til ønsket om at højne det.</p> <p>47. Som tegn på det embede jeg nu lægger fra mig, og som han har fået tildelt, er der derfor nu kun tilbage for mig at overrække løvbogen og selve dette sted til dig, konsul. Det er hermed gjort.</p>
--	---

Om oversætterne: Via Christensen er cand.mag. i italiensk og samfundsfag og arbejder som kommunikationsmedarbejder i *Lægernes Pensionskasse* og Jette Barnholdt Hansen er ph.d. og ekstern lektor i Retorik ved Afdeling for Retorik på Institut for Medier, Erkendelse og Formidling, Københavns Universitet.